

УДК: 002:338.2

А.С. Савич

*аспірантка Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЄС

ЄС почав приділяти увагу розвитку на європейському просторі елементів єдиного інформаційного суспільства на початку 90-х років минулого століття. Європейська Комісія започаткувала ініціативу «eEurope» в грудні 1999-го планом «eEurope – інформаційне суспільство для всіх», який було продовжено наступними аналогічними планами. Нині діє Стратегія «Європа 2020».

Зазначені програми було розроблено з метою прискорення переходу країн ЄС у напрямку економіки знань, потенційних вигод від економічного зростання, збільшення кількості робочих місць і кращого доступу для всіх громадян до нових послуг інформаційного століття.

Нині інформаційна політика ЄС належить до спільних політик Європейського Союзу та реалізується на трьох основних рівнях: глобальному, на рівні ЄС і на рівні окремих держав.

Нормативно-правова база Європейського Союзу в інформаційній сфері є дуже широкою та розгалуженою, основні документи постійно доповнюються та розширюються з огляду на зміни, які відбуваються в європейських країнах і у світі в цілому.

Загальна політика в галузі інформації та комунікації втілюється через основні органи і спеціалізовані структури об'єднання – Європейську Раду, Європейську Комісію, Генеральний Директорат з інформаційного суспільства, Форум інформаційного суспільства ЄС, Генеральний Директорат з освіти і культури та через інформаційні центри у країнах-членах організації та за її межами.

Отже, можна зазначити, що інформаційна політика ЄС є важливим інтегруючим фактором для політичної Європи.

Формування єдиного інформаційного простору (чи інформаційна інтеграція) здійснюється на основі концепції єдиної (загальної) інформаційної політики Євросоюзу, а також реалізується шляхом втілення стратегій, програм і проектів міжурядових регіональних організацій, у межах яких розглядаються і розв'язуються проблеми становлення інформаційного суспільства в Європі, розвитку «інфоінфраструктури», інформаційних комунікаційних магістралей, телекомунікаційних мереж, проблеми інформаційної економіки, електронної торгівлі тощо.

Ключові слова: ЄС, інформаційна політика, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, євроінтеграція, розширення ЄС.

Бурхливий розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ), конвергенція комп'ютерних систем, комунікацій різних видів, індустрії розваги, виробництва побутової електроніки приводять до необхідності переглянути уявлення про інформаційну діяльність, її роль і місце в суспільстві. Багато країн нині ухвалюють нові закони, перебудовують діяльність державних органів, відповідальних за формування і проведення інформаційної політики.

Інституціональна структура Європейського Союзу, її еволюція й адаптація до змін, що відбуваються в ЄС, насамперед, до поглиблення і розширення інтеграції, стала

останнім десятиліттям об'єктом пильної уваги як закордонних, так і вітчизняних дослідників.

Європейське співтовариство з 1994 року поставило завдання побудови інформаційного суспільства в низку найпріоритетніших. Досягнутий значний успіх у реалізації Плану дій (Europe and the global information society, 1994), який визначив стратегію руху Європи до інформаційного суспільства.

Нова економіка та Інтернет стоять на першому місці в програмі ЄС від часу Лісабонського саміту 2000 р. [12] Тоді лідерами ЄС була позначена нова і досить амбіційна мета – перетворити Європу на регіон із найконкурентоспроможнішою і такою, що динамічно розвивається, економікою знань (інформації). Для досягнення цієї мети Європейська Комісія розробила всеосяжну стратегію, відому як план "Електронна Європа 2002" (e-Europe 2002 Action Plan).

Аналіз спільної інформаційної політики й основних напрямків співробітництва країн Європейського Союзу в межах інтеграційного процесу, дозволить виявити особливості формування сучасної європейської інформаційної політики та її відповідності стратегічним цілям і завданням політики ЄС.

Мета статті – систематизувати етапи втілення інформаційної політики ЄС і дати оцінку їх ефективності.

Слід зазначити, що основні аспекти інформаційної політики ЄС у процесі його розширення у вітчизняній науці акцентовано не розроблялися.

Перші спроби аналізу інформаційної політики ЄС, зокрема, здійснила Є. Макаренко ("Європейська інформаційна політика" і "Європейське інформаційне суспільство: виклики ХХІ століття для країн Центральної та Східної Європи" [4; 5]), яка здійснила дослідження проблеми розвитку політики інформаційного суспільства в ЄС. Різні аспекти інформаційної політики ЄС стали предметом наукової уваги Н. Белоусової, Н. Маснюк, А. Шинкарука та ін. [2; 6; 7].

Розвитку на європейському просторі елементів єдиного інформаційного суспільства ЄС почали надавати значення на початку 90-х років минулого століття.

Європейський Союз є одним із державних утворень, що найактивніше проводять політику розвитку ІКТ і, крім того, домоглися тут помітних результатів.

Концептуальне й адміністративне оформлення такої політики робить її інтегральною частиною стратегії ЄС з підвищення конкурентоспроможності європейської економіки і підвищення рівня життя.

Розвиток ІКТ розглядається як одне з трьох основних джерел подолання понад 20-відсоткового відставання продуктивності праці в ЄС від аналогічного показника США. При цьому, два інших “напрямки прориву” мають пряму причетність до ІКТ-сектору: це стимулювання інновацій, а також інвестиції в людський капітал.

Аналіз нинішнього стану індустрії європейського ринку інформаційно-комунікаційних технологій свідчить про те, що інтелектуальні ресурси досягли рекордних результатів: абсолютне зростання європейського ринку ІКТ пов'язане з розширенням можливостей обігу мультимедійних продуктів, з розвитком мобільної електронної комерції, зокрема – контрактингу, консалтингу, інтернет-маркетингу, інтернет-банкінгу, інтернет-телефонії, PR-брендингу і т.п.

Дослідження з упровадження ІКТ у країнах Європи показало, що ІКТ є важливим джерелом продуктивності, інновацій, приросту, збільшуючи конкурентоспроможність, збільшення кількості робочих місць і, таким чином, має змогу управляти процесами глобалізації, водночас представляючи нові інструменти, за допомогою яких можна спробувати стримувати низку соціальних викликів, таких, як наприклад, зміна клімату, надмірне використання енергії, старіння населення, і відповідаючи напрямкам Лісабонської стратегії.

Безумовно, інвестиції в ІКТ, які називають «інтелектуальними», навіть за умов економічної та фінансової кризи, допомагають створювати та підтримувати робочі місця й сприяють зростанню економічного розвитку країн ЄС, ведуть до розвитку та реалізації інновацій, роблять економіку в цілому конкурентоспроможнішою. Отже, консолідація країн-членів ЄС ставить собі за мету сприяння появі інвестицій з підтримки населення при підготовці до використання ІКТ. Для інвестицій в ІКТ передбачене фінансування в розмірі 15,2 млрд. євро. На підставі відновлення ІКТ та інновацій, країнам-членам ЄС надається можливість реструктурувати економіку в напрямку стабільнішого майбутнього, зменшуючи негативний вплив на навколишнє середовище, збільшуючи ефективність використання енергії, створюючи мобільніше суспільство.

Правові основи політики ЄС у галузі розвитку інформаційного суспільства (ІО) складаються з 4 основних компонентів.

Телекомунікаційна політика, яка ґрунтується на статтях 95 (гармонізація внутрішнього ринку), 81 і 82 (конкуренція), а також статтях 47 і 55 (право на заснування і надання послуг) Договору про заснування ЄС. Ці статті та прийняті на їх основі акти допускають, насамперед, лібералізацію ринку телекомунікацій. Підтримка технологічного розвитку інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) ґрунтується на ст. 163 – 172 Договору про ЄС. Умови для конкурентоспроможності інформаційного сектору ЄС створюється відповідно до ст. 157 Договору, а всеєвропейські транспортні, енергетичні телекомунікаційні мережі – ст. 154, 155 і 156 Договору про ЄС.

Однією з головних передумов розвитку інформаційної політики ЄС у процесі розширення стала програма PRINCE – Programme prioritaire d'information au citoyen europeen. Вона була заснована в 1995 році з ініціативи Європейського Парламенту. Вперше Європейська Комісія отримала фінансові можливості

для інформаційних кампаній, щоб висвітлити громадянам різні сфери діяльності Євросоюзу. Кампанії були сплановані по-різному і мали різні цілі. Наприклад, заходи, що передували введенню євро, носили чисто інформаційний характер, у той час як Форум «Майбутнє Європи» був створений Комісією, щоб викликати дискусії про шляхи розвитку ЄС. Програма дій напередодні розширення Союзу припускала розв'язання обох завдань: інформування населення про розширення і обговорення проблем, пов'язаних з ним. В основу PRINCE були покладені такі принципи, як тісна взаємодія Комісії, Європарламенту і Ради, співробітництво з національними урядами, спілкування із широкими верствами населення.

Інформаційна кампанія на підтримку створення Економічного і валютного союзу (ЕВС) стала першим випробуванням функціонування програми PRINCE.

Незважаючи на низку труднощів, переважно фінансових, Європейська Комісія в цілому залишилася задоволеною результатами своєї роботи, хоча їй і не вдалось уникнути критики експертів через брак стратегічних перспектив і недостатній професіоналізм в організації заходів. Бюджет заходів у період підготовки до вступу нових країн 1998-2004 роками становив 200 мільйонів євро, що також визначило її успіх.

У травні 2000 р. під час конференції зацікавлених європейських міністерств був прийнятий проект «електронна Європа» («e-Eurore»), а також директива «e-Europe 2002 Action Plan», відповідно до якої ставилося завдання реалізувати в країнах-кандидатах на вступ до ЄС до 2005 р. Програму створення національних електронних урядів. Ключові цілі цієї програми полягали в такому:

- забезпечити кожній школі, кожному підприємству, кожному громадянину вихід в онлайнове середовище;

- підтримувати поширення європейської культури через створення цифрової літератури, фінансування і розвиток нових ідей;

- гарантувати соціальну спрямованість інформаційному суспільству, сприяти зростанню довіри громадян до держави і зміцнення соціальної згоди.

Проект «e-Europe 2002» доповнив План Дій «e-Europe+» для держав-кандидатів до ЄС. На Європейській міністерській конференції у Варшаві в травні 2000 р. Центральні і Східні Європейські країни були згодні розпочати План дій «e-Europe-like». У лютому 2001 р. Європейська Комісія запросила Кіпр, Мальту і Туреччину приєднатися до цієї ініціативи. План дій «e-Europe+», розроблений для країн-кандидатів на саміті в Гетеборзі в червні 2001 р., ухвалив дорожню карту для прискорення реформ і модернізації їх економік.

Стратегія i2010 передбачала три основні мети:

- створення єдиного європейського інформаційного простору, необхідного для успішного функціонування відкритого і конкурентоспроможного внутрішнього ринку у сфері інформаційного суспільства і засобів масової інформації;

- зростання інновацій та інвестицій у дослідження в галузі інформаційних і комунікаційних технологій;

- інтегративне європейське інформаційне суспільство, що висуває на передній план кращу якість громадських послуг і життя.

Стратегія i2010 являла собою першу ініціативу Комісії, яка в межах переробленого Лісабонського партнерства виступала за більше економічне зростання і зайнятість. Вона скасовувала собою обидва плани дій, «e-Європа 2002» і «e-Європа 2005», що передбачали заходи щодо підтримки ІКТ у Європі.

Розвиває стратегію i2010 «План розвитку цифрової Європи» [8], представлений на конференції ICT 2010 [11].

Одною з основних організаційних форм координації наукових досліджень і розробок технологій у країнах Євросоюзу (ЄС) є так звані «Рамкові програми» (РП). Країни ЄС створюють спільний фонд РП, визначають пріоритетні напрямки розвитку науки і фінансують багатобічні міжнародні проекти на конкурсній основі. У 8 рамкових програмах, які реалізуються дотепер, беруть участь три групи країн: країни-члени ЄС, країни асоційовані і неасоційовані члени. Країни з двох перших груп беруть участь у фінансуванні РП, однак асоційовані країни мають обмежені, порівняно з країнами-членами ЄС, права. Неасоційовані країни, у свою чергу, поділяються на дві підгрупи: індустріальні країни, вчені з яких не фінансуються Єврокомісією, і країни-партнери міжнародного співробітництва (ICPC – International Cooperation Partner Countries), вчені з яких фінансуються Єврокомісією.

РП ЄС існують з 1984 року, причому, перші 6 програм тривали по 5 років, а починаючи від 7-ї РП (2007 – 2013 рр.), тривалість РП збільшилася до 7 років. Також поступово збільшувався і бюджет РП: від 3,75 млрд. євро в 1-й РП до 53,22 млрд. євро в 7-й РП. Зараз реалізується 8-ма Рамкова програма Європейського Союзу «Обрій 2020», у якій на 2014 р. виділено 1,8 млрд. євро.

РП постійно змінює ідеологію відповідно до загальних тенденцій розвитку науки і технологій, удосконалюючи при цьому систему управління.

Основним робочим інструментом для координації участі в РП та інформаційного забезпечення на національному рівні є Національні контактні точки (НКТ) у країнах, які співробітничать з ЄС, основним завданням яких є поширення інформації про РП, а також надання всебічної (організаційної, інформаційної, консультаційної і т.д.) допомоги в підготовці проектів національними науковими і науково-виробничими колективами, а також підприємствам малого і середнього бізнесу для участі в конкурсі.

Нині інформація стає головним економічним ресурсом, а інформаційний сектор виходить на перше місце за темпами розвитку, за кількістю зайнятих, за часткою капіталовкладень, за часткою у ВВП. ІКТ стають головним засобом підвищення ефективності виробництва, зміцнення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на світовому ринку.

Європейська модель інформаційної політики відрізняється поняттям «об'єднана Європа» та бере до уваги стратегію європейської інтеграції. Характерними її рисами є варіативність і політична спрямованість програм побудови інформаційного суспільства для різних країн, обумовлених новою європейською геополітикою, становленням інформаційної економіки, різними можливостями постіндустріального розвитку.

Сьогодні інформаційна політика Європейського Союзу виходить із доктрини європейського інформаційного суспільства, яка була проголошена 1994 року в доповіді «Європа і глобальне інформаційне суспільство: рекомендації для Європейської Ради ЄС» (доповідь М. Бангеманна [1]).

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та інформатизації суспільства в Європейському Союзі входить до кола його найважливіших пріоритетів і реалізується насамперед у межах політики у сфері інформаційного суспільства (Information society policy) та аудіовізуальної продукції і ЗМІ (Audiovisual and Media policy).

Від початку другого десятиліття ХХІ ст. дано відлік новому етапу розвитку інформаційного суспільства в Європейському Союзі, пов'язаний з прийняттям документа «Стратегія «Європа 2020»» (Europe 2020 Strategy) – нової політичної стратегії розвитку Європейського Союзу до 2020 року, орієнтованої на підтримку зайнятості населення, підвищення продуктивності і соціальне згуртування в Європі.

Європейський Союз нині є прикладом для розгляду процесів формування та реалізації багаторівневої інформаційної політики та взаємоузгодження цих рівнів між собою.

Європейська інтеграція є прикладом взаємного об'єднання зусиль і можливостей. Україні, яка підписала Угоду про асоціацію з ЄС, у процесі європейської інтеграції слід ретельно вивчити та запровадити досвід інформаційної політики ЄС.

Література

1. Бангеманн А. Европа и мировое информационное сообщество. Рост, конкуренция, занятость, цели и пути в XXI век / А. Бангеманн // Бюллетень Европейской комиссии. Приложение. – 1993. – № 6. – С. 5–32.
2. Белоусова Н.Б. Еволюція розвитку та особливості формування інформаційної політики Європейського Союзу // Гілея. – К., 2013. – Вип. 70 (№ 3). – С. 828–832.
3. Європейський ринок інформаційних продуктів і послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/18340719/politologiya/evropeyskiy_ri_nok_informatsiynih_produktiv_poslug.
4. Макаренко Є. А. Європейська інформаційна політика. – К. : Наша культура і наука, 2000. – 368 с.
5. Макаренко Є. А. Європейське інформаційне суспільство: виклики XXI століття для країн Центральної та Східної Європи // Вісник Київського університету. – 2000. – № 17. – С. 64 – 77. – (Серія «Міжнародні відносини»).
6. Маснюк Н. Структура інформаційної політики Європейського Союзу // Вісник. — Львів, 2010. — Вип. 27. — С. 378 – 383.
7. Шинкарук А.Л. Європейські публічні комунікації: культура, політика, технології / [Шинкарук А.Л., Парфенюк В.М., Кац Е.Я.]. — Рівне, 2013. — 286 с. : іл., табл.
8. Building the European Information Society for us all: Final policy report of the high-level expert group (April 1997) [Електронний ресурс]/ European Commission Directorate-

- General for employment, industrial relations and social affairs. - Manuscript completed in April. – 1997. Режим доступу : http://ec.europa.eu/employment_social/knowledge_society/docs/buildingen.pdf
9. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions// A Digital Agenda for Europe COM/2010/0245 f/2.
 10. Europe at the Forefront of the Global Information Society: Rolling Action Plan [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.epractice.eu/files /media/ media_441.pdf](http://www.epractice.eu/files/media/media_441.pdf).
 11. ICT 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/information_society/events/ict/2010/index_en.htm
 12. Lisbon Strategy [Електронний ресурс] // Europe glossary. – Режим доступу : http://europa.eu/scadplus/aboutglossary_en.htm.

Development of the European space components of a single EU information society began to pay attention in the early 90-ies of the last century. In May 1994, it was decided to create an information society. The European Commission has launched an initiative to create a European Information Society - eEurope plan in December 1999 «eEurope - An Information Society for All", which was continued following the same plans. Today, the existing strategy "Europe 2020".

These programs have been developed to accelerate the transition of the EU towards an economy based on knowledge, potential amenity of economic growth, more jobs and better access

for all citizens to the new services of the information age, as well as - in order to attract new members to the association data processes.

Now, the information policy of the EU relates to the general policy of the European Union and implemented at three main levels - global, at the EU level and at the level of individual states.

Institutions through which implemented a general policy in the field of information and communication is implemented through the basic structure of the bodies and specialized associations - the European Council, European Commission, DG Information Society, Information Society Forum of the EU, DG Education and Culture and through information centers in member countries organization and beyond.

So, it may be noted that the information policy of the EU is an important integrating factor for a political Europe.

Formation of a common information space (information integration), is based on the concept of a unified information policy of the European Union, as well as realized through strategies, programs and projects of intergovernmental regional organizations that address and solve the problems of the information society in Europe, the development of "infoinfrastructure" information communication lines, telecommunications networks, the problems of the information economy, e-commerce, etc.

Key words: EU, information policy, information society, communication technologies, common information space.

Развитию на европейском пространстве элементов единого информационного общества ЕС начал уделять внимание в начале 90-х годов прошлого столетия. В мае 1994 г. им было принято решение создать информационное общество. Европейская Комиссия начала инициативу создания европейского информационного общества «e-Europe» в декабре 1999-го планом «eEurope – информационное общество для

всех», который был продолжен следующими аналогичными планами. Сегодня действует Стратегия «Европа 2020» .

Указанные программы были разработаны с целью ускорения перехода стран ЕС в направлении экономики, основанной на знаниях, потенциальных удобств от экономического роста, увеличения рабочих мест и лучшего доступа для всех граждан к новым услугам информационного столетия, а также с целью привлечения новых участников объединения к данным процессам.

Ныне информационная политика ЕС относится к общим политикам Европейского Союза и реализуется на трех основных уровнях: глобальном, на уровне ЕС и на уровне отдельных государств.

Нормативно-правовая база Европейского Союза в информационной сфере является очень обширной и разветвленной, основные документы постоянно дополняются и расширяются, учитывая изменения, которые происходят в Европейских странах и в мире в целом.

Общая политика в области информации и коммуникации реализуется через основные органы и специализированные структуры объединения – Европейский Совет, Европейскую Комиссию, Генеральный Директорат информационного общества, Форум информационного общества ЕС, Генеральный Директорат образования и культуры и через информационные центры в странах-членах организации и за ее пределами.

Итак, можно отметить, что информационная политика ЕС является важным интегрирующим фактором для политической Европы.

Формирование единого информационного пространства (информационная интеграция), осуществляется на основе концепции единой информационной политики Евросоюза, а также реализуется через стратегии, программы и проекты межправительственных региональных организаций, в рамках

которых рассматриваются и решаются проблемы становления информационного общества в Европе, развития «инфоинфраструктуры», информационных коммуникационных магистралей, телекоммуникационных сетей, проблем информационной экономики, электронной торговли, и т.п.

Ключевые слова: ЕС, информационная политика, информационное общество, информационно-коммуникационные технологии, евроинтеграция, расширение ЕС.